

سیاست‌ها و راهبردهای نظام آموزش عالی کشور
در مقابله با همه‌گیری کرونا

به‌انضمام

گزارش برخی از اقدام‌های انجام‌شده
از سوی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در مقابله با ویروس کرونا

مرکز هیئت‌های امنای و هیئت‌های ممیزه
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

بهمن‌ماه ۱۳۹۹

سیاست‌ها و راهبردهای نظام آموزش عالی کشور در مقابله با همه‌گیری کرونا

به‌انضمام گزارش برخی از اقدام‌های انجام شده از سوی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در مقابله با ویروس کرونا

تهیه و تنظیم متن نهایی: دکتر محمدجواد رسایی، دکتر غلامرضا غفاری، با همکاری اعضای محترم شورای معاونان وزارت، مرکز هیئت‌های امناء و هیئت‌های ممیزه وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
آماده‌سازی نسخه برای چاپ: سمیه پاشائی

ناشر: مؤسسه مطالعات فرهنگی و اجتماعی

طراح جلد: علی قربی

تاریخ انتشار: بهمن‌ماه ۱۳۹۹

نشانی ناشر: تهران، خیابان یاسداران، خیابان شهید مؤمن نژاد (گلستان یکم)، شماره: ۱۲۴

تلفن: ۲۲۵۷۰۷۷۷

پست الکترونیکی: Publisher@iscs.ac.ir

سایت: www.iscs.ac.ir

فهرست

۵.....	ابلاغ توسط وزیر علوم، تحقیقات و فناوری
۷.....	مقدمه
۹.....	بخش اول؛ سیاست‌ها و راهبردهای نظام آموزش عالی کشور در مقابله با همه‌گیری کرونا
۹.....	الف) سیاست‌ها و راهبردهای عمومی
۱۲.....	ب) سیاست‌ها و راهبردهای اختصاصی
۱۲.....	۱- اقدام‌های محیطی و درون‌دانشگاهی
۱۳.....	ج) اقدام‌های اختصاصی هر حوزه
۱۳.....	۱- حوزه آموزشی
۱۵.....	۲- حوزه پژوهش و فناوری
۱۶.....	۳- حوزه دانشجویی
۱۸.....	۴- حوزه فرهنگی
۱۹.....	۵- حوزه اداری و مالی
۲۱.....	۶- حوزه بین‌الملل
۲۳.....	بخش دوم؛ گزارش برخی از اقدام‌های انجام‌شده از سوی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در مقابله با ویروس کرونا
۲۷.....	بخش سوم؛ مواردی از فرصت‌های به‌وجودآمده حاکمی از روند مدیریت بیماری کووید-۱۹ در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی و فناوری وابسته به این وزارت

جمهوری اسلامی ایران
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

تاریخ: ۱۳۹۹/۱۱/۱۷

شماره: ۲۵۶۵۵۸/و

پست: .....

رؤسای محترم دانشگاهها، مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی و فناوری

سلام علیکم،

نظر به تداوم همه‌گیری بیماری کووید-۱۹، بدین وسیله سیاستها و راهبردهای نظام آموزش عالی در مقابله با این بیماری برای اقدام ابلاغ می‌شود. کلیه همکاران محترم توجه داشته باشند که گذر از این مرحله خطرناک مستلزم خلاقیت و نوآوری، همدلی، مشارکت و دقت نظر در نحوه مقابله با این همه‌گیری سهمگین است. بدیهی است هر فرد باید نقش خود را با دقت ایفا کند تا آموزش عالی با کمترین خسارت توانایی عبور از این شرایط خطرناک را داشته باشد.

فرصت را مغتنم می‌شمرم و از رؤسای محترم دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی و فناوری، اعضای محترم هیئت علمی، کارکنان و دانشجویان برای اقدامهای انجام شده تشکر می‌کنم و توفیق و سلامتی همکاران را از خداوند متعال مسئلت دارم.

منصور غلامی

وزیر علوم، تحقیقات و فناوری

مقدمه

پدیده مهیب و مخرب ویروس کرونا که به نظر صاحب نظران یکی از فراگیرترین و کشنده ترین بیماری ها در قرن بیست و یکم است؛ فقط می توان بدیل آن را آنفلوآنزای اسپانیایی، در آغاز قرن بیستم دانست که سبب جان باختن بیش از ۳۵ میلیون نفر انسان شد. بیماری ویروس کووید-۱۹ دارای ضریب انتقال فوق العاده است به گونه ای که حضور خود را به سرعت در همه جا به اثبات رسانده است. بی گمان پیامدهای احتمالی زیادی را به صورت های خواسته و ناخواسته، ریز و درشت، آشکار و پنهان برای همه نهادها از جمله نهاد دانشگاه و مراکز آموزش عالی در پی دارد. چرا که نظام های آموزشی از جمله نظام آموزش عالی کشور در زمره نهادهای جمعی قرار دارند که بنا بر مأموریت ها و کارویژه های آشکار و پنهان شان از وسیع ترین میدان های تعاملی و ارتباطی در بین جمعیت های هدف شان؛ دانشجویان، اعضای هیئت علمی، کارکنان و ارائه دهندگان خدمات دانشجویی، برخوردارند. در نتیجه به رغم تمام تلاش ها و تدابیر انجام شده، چنان که گزارش ها و شواهد ارائه شده از دیگر دانشگاه های جهان

نیز گواهی می‌دهد، نهاد دانشگاه در زمینه‌های فرهنگی، اجتماعی- روانی، اقتصادی و سیاسی که درهم‌تنیدگی‌های ویژه خود را دارند مواجه خواهند بود؛ واقعیتی که امکان ادامه فعالیت‌ها را با مشکل مواجه کرده است. افزون بر این، مسئله شیوع ویروس کرونا به مثابه پدیده تام و درشتی است که در ذهنیت و زندگی آحاد افراد جامعه نفوذ پیدا کرده و اذهان و اعیان اجتماعی را مشغول خود ساخته است. پس رخدادی پیچیده و چندوجهی است که مسئله‌شناسان حوزه سیاست‌پژوهی آن را در زمره مسائل بدخیم می‌شناسند. چاره‌جویی در باب حل و تعدیل چنین مسائلی عموماً در حوزه‌های سیاست‌گذاری عمومی و اجتماعی مورد توجه و اهتمام عالمان و سیاست‌گذاران قرار می‌گیرد. این نوشتار دربردارنده مجموعه‌ای از سیاست‌ها و راهبردهای اختیار شده؛ که همچنان نیاز به ابرام بر آنها ضرورت دارد؛ به‌منظور گذار از شرایط پیش آمده و به حداقل رساندن هزینه‌های مترتب بر این شرایط سخت و نیز افق‌گشایی، بازآرایی و ورود به مسیرهای تازه‌تر و بهره‌گیری از ظرفیت‌های عرصه فضای مجازی و شیوه‌های نوین آموزش الکترونیک که مبتنی بر فناوری‌های نوین آموزشی هستند اهمیت دوچندان پیدا کرده است. پرپیداست که مجموعه مؤسسات آموزشی و پژوهشی جهت حفظ و استمرار فعالیت‌ها و مأموریت‌های خود پیوسته باید نسبت به طرح مسیرهای کارآمدتر و رفع مشکلات احتمالی تلاش و هوشمندی لازم را از خود نشان دهند.

بخش اول؛

سیاست‌ها و راهبردهای نظام آموزش عالی کشور در مقابله با همه‌گیری کرونا

الف) سیاست‌ها و راهبردهای عمومی

۱. نظام آموزش عالی کشور نباید تعطیل شود بلکه همان‌گونه که تاکنون عمل کرده است می‌بایستی به کمک بازآرایی و چرخش به سوی فضای مجازی و به‌کارگیری شیوه‌های نوین آموزشی و تعریف برنامه‌ها و فعالیت‌ها در قالب آن، روزبه‌روز تقویت و راهبری شود؛

۲. تقویت درک، بصیرت و بینش شهروندان، افق‌گشایی و نوآوری‌های تازه، خرافه‌زدایی و از عرصه خارج کردن هر آنچه با حقیقت آموزه‌های وحیانی، انسانی، خرد جمعی، عدالت، آزادگی و واقع‌گرایی نسبت و تناسب وثیقی ندارند از ضروریات است؛

۳. تلاش و حرکت به سوی مرزهای دانش در حوزه‌های نظری و عملی-فنی، حفظ نشاط تحرک و پویایی و توسعه و تعمیق مبادلات علمی فراملی واجب است؛

۱۰ / سیاست‌ها و راهبردهای نظام آموزش عالی کشور در مقابله با ...

۴. لازم است دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی و فناوری نهایت مساعی خود را در نیل به شناسایی و کشف واکسن بیماری، طرح اقدام‌های ابتکاری با هدف مهار و پیشگیری، تولید و ساخت کیت‌های تشخیصی مورد نیاز، ابزارها و وسایل مورد نیاز و همانند این به کار ببرند؛

۵. تقویت مسئولیت‌پذیری اجتماعی در چارچوب ارتباطی منسجم با جامعه پیرامون و فراپیرامون به منظور ارتقای قابلیت‌ها و توانمندی شهروندان در مواجهه با مخاطره‌های اجتماعی، زیست‌محیطی، صنعتی و ده‌ها مسئله دیگر که در جهان پرتغییر و تلاطم امروز در پی یکدیگر سربرمی‌آورند؛

۶. تقویت تعامل و هم‌افزایی بین‌بخشی و بین‌دستگاهی؛

۷. به‌اشتراک‌گذاری تجارب و دستاوردها؛

۸. همه‌جانبه‌گرایی در قالب شناخت و واکاوی عالمانه و چندجانبه مسئله با رویکرد و نگاه بین‌رشته‌ای و محصور نکردن مسئله در ساحت و حوزه شناختی معین؛

۹. آینده‌گرایی: شیوع بیماری کووید-۱۹ مسئله حاد و فراگیری است که در تمامی عرصه‌های زندگی شهروندان نفوذ و حضور پیدا کرده و نباید به وضعیت کنونی و آینده کوتاه‌مدت آن اندیشید بلکه نیازمند درک روندها در آینده‌ای درازمدت است؛

۱۰. توجه به پیامدهای چندگانه موضوع در قالب دیدن و تحلیل آن در چارچوب سلامت جسمی، روانی و اجتماعی و نیز، آثار و تبعات آن در دوره پساکروناپی در فضا و محیط‌های آموزشی؛

۱۱. تقویت سرمایه‌های اجتماعی و نمادین دانشگاه بر مبنای تولیدات علمی نافع و معطوف به مشکلات جامعه؛

۱۲. تأکید بر رجحان منافع جمعی و ملی برای نیل به فواید و سودمندی‌های بزرگتری که هم پاسخی به منافع فردی به شمار می‌روند و هم معارض با منافع دیگری و ملی نیستند؛
۱۳. ترویج گفتمان همدلی و همبستگی ملی؛
۱۴. تقویت شبکه‌های فنی-اجتماعی داخلی یا منتخب مبتنی بر سازوکارهای ارتباط بین‌بخشی و بین‌سیستمی که امکان فعالیت شبکه‌ای را در درون و با بیرون نهاد علم و دانشگاه فراهم می‌کند؛
۱۵. بایسته است که نهاد دانشگاه به مثابه نهادی تخصصی در ترویج دانشی که متوجه امور مدنی و شهروندی است آن‌گونه ورود کند که آمادگی لازم را در کنشگران و شهروندان نسبت به مدیریت رفتار و کنش خود در مواجهه با مخاطره‌هایی مانند شیوع ویروس کووید-۱۹، در قالب مشارکت‌های خودمراقبتی و دیگرمراقبتی، دست‌کم برای یک دوره دو ساله ایجاد کند؛
۱۶. کمک به حفظ فضای آرامش و پرهیز از ایجاد و گسترش تنش‌های روانی در جامعه و برجسته‌سازی مسئولیت‌پذیری کنشگران عرصه سلامت، تقویت روحیه از خودگذشتگی، فداکاری و نوع‌دوستی؛
۱۷. استفاده حداکثری از ظرفیت و امکان فضای مجازی در برپایی جلسات در کلیه سطوح مدیریتی و مشارکت دادن اعضای هیئت علمی و کارکنان غیرهیئت علمی و نظرسنجی از ایشان در انطباق با شرایط و مدیریت بحران؛
۱۸. تقویت زیرساخت‌های فناوری اطلاعات به منظور توسعه و بهبود فرایندها در بستر فناوری اطلاعات و همچنین، بهبود و ارتقای کیفیت خدمات ارائه‌شده در چارچوب برنامه‌های دولت الکترونیک؛
۱۹. بهبود کیفیت پایگاه‌های داده موجود در دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌ها از جنبه‌های گوناگون ساختاری و محتوایی با هدف ارائه خدمات به کاربران درون و بیرون دانشگاهی در بستر وب.

ب) سیاست‌ها و راهبردهای اختصاصی

۱- اقدام‌های محیطی و درون‌دانشگاهی

۱-۱. تداوم تشکیل جلسات ستاد آگاه‌سازی، همکاری و پیشگیری از شیوع بیماری کرونا با همکاری دانشگاه علوم پزشکی در دانشگاه معین استان‌ها با حضور نمایندگان منتخب از پژوهشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی؛

۱-۲. دانشگاه‌ها باید در هر استان ضمن ایجاد ارتباط مستقیم با دانشگاه‌های علوم پزشکی، نیازهای پژوهشی و عملیاتی آنها را دریافت و نسبت به تأمین و انجام آنها اقدام کنند. در این خصوص لازم است همان‌گونه که قبلاً اعلام شده است، رئیس دانشگاه یا نماینده تام‌الاختیار وی در ستاد کرونای استان و کمیته‌های تخصصی حضور دائمی داشته باشند تا بتوانند موارد را با مدیریت دانشگاه و اعضای هیئت علمی هماهنگ کنند؛

۱-۳. با توجه به توانمندی‌های موجود در حوزه علوم پایه، زیست‌شناسی، ژنتیک و زیست‌فناوری در دانشگاه‌ها و دانشکده‌های علوم پایه، کشاورزی و دامپزشکی و ضرورت همکاری آنها با وزارت بهداشت در تهیه کیت‌های تشخیصی و بررسی نمونه‌ها و سایر عملیات پشتیبانی، کماکان با پژوهشگاه ملی مهندسی ژنتیک و زیست‌فناوری که مسئولیت هماهنگی‌های لازم را به عهده دارد همکاری شود؛

۱-۴. استمرار حمایت از واحدهای فناور مستقر در مراکز رشد دانشگاهی و پارک‌های علم و فناوری که در تولید محصول یا به منظور کاهش بار خسارت ویروس کرونا فعالیت می‌کنند؛

۱-۵. استمرار حمایت از پارک‌های علم و فناوری و مراکز رشد دانشگاهی وابسته به دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی و همچنین، آزمایشگاه‌های

تخصصی که از امکانات و تجهیزات لازم برای تولید اقلام مورد نیاز و پشتیبانی از مبارزه با ویروس کرونا برخوردارند؛

۶-۱. تقویت زیرساخت‌های سخت‌افزاری و نرم‌افزاری و تأمین نیازهای نرم‌افزاری مطابق با امکانات زیرساختی منطقه از نظر سرعت پهنای باند اینترنت؛

۷-۱. تقویت دانش دیجیتال و استفاده از فناوری‌های نوین آموزشی و کاهش شکاف دیجیتالی میان نسل‌ها؛

۸-۱. درخواست و پیگیری از وزارت ارتباطات جهت تخصیص بسته‌های اینترنتی رایگان، تشویقی یا ارزان‌قیمت برای دانشجویان، اساتید و پژوهشگران.

ج) اقدام‌های اختصاصی هر حوزه

۱- حوزه آموزشی

۱-۱. ایجاد جنبشی فراگیر برای ارتقای کیفیت آموزش‌های مجازی با ارائه آموزش مداوم به اعضای هیئت علمی و کارکنان دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی که در امر آموزش فعالیت می‌کنند با تأکید بر استمرار ارائه آموزش‌های مجازی، نظارت و ارزیابی مستمر، توسعه مهارت‌ها و فرهنگ دیجیتال مانند واقعیت مجازی و واقعیت افزوده، برگزاری کلاس‌ها و آزمایشگاه‌های مجازی، اخذ آزمون‌های دوره‌ای و آزمون نهایی، آموزش و آشنا کردن اعضای هیئت علمی و کارکنان با انواع پلت‌فرم‌های قابل استفاده در حوزه آموزش‌های مجازی و الکترونیک؛

۲-۱. بسنده نکردن به آزمون پایان نیمسال و تأکید بر ارزیابی‌های مستمر و تهیه کارنوشت‌های لازم همچون توسعه روش‌های سنجش هوشمند، ارزیابی‌های برخط و آزمون‌های الکترونیک؛

۱۴ / سیاست‌ها و راهبردهای نظام آموزش عالی کشور در مقابله با ...

۳-۱. انجام تمهیدات لازم جهت تأمین نرم‌افزارهای کاربردی و سخت‌افزارهای لازم مانند استودیوی ضبط محتوای آموزشی، پلت‌فرم‌های تولید محتوای و... برای اعضای هیئت علمی و دانشجویان با استفاده از ظرفیت صندوق‌های حمایتی و خیرین؛

۴-۱. اختصاص فضای ابری مناسب برای حفظ و نگاهداری دروس ارائه‌شده در سرور مؤسسه و فراهم آوردن امکان به‌اشتراک‌گذاری محتوای دروس؛

۵-۱. سهولت در امکان میهمان شدن و انتقال دانشجویان به دانشگاه‌ها و مراکز محل زندگی؛

۶-۱. مساعدت در انجام پروژه‌های پایان‌نامه‌ای در دانشگاه‌های محل زندگی دانشجو از جمله استفاده از امکانات کارگاهی و آزمایشگاهی به گونه‌ای مشترک و بین‌دانشگاهی؛

۷-۱. برگزاری جلسات ارائه گزارش، جلسات دفاع و... به صورت مجازی؛

۸-۱. شبکه‌سازی دانشگاهی برای ارائه بهتر و یکپارچه دروس مجازی با استفاده از استادان مجرب داخلی و خارجی در قالب نظریه علم باز و توسعه فعالیت‌های ملی و بین‌المللی؛

۹-۱. استفاده از ظرفیت شرکت‌های دانش‌پایه دانشگاهی در تنوع بخشیدن به روش‌های آموزش مجازی؛

۱۰-۱. حمایت از دانشجویان شهریه‌پرداز و در صورت امکان، به تأخیر انداختن دریافت شهریه و مساعدت در ارائه حداکثر تخفیف و تأخیر در محاسبه و دریافت شهریه‌ها؛

۱۱-۱. تقویت زیرساخت‌های سخت‌افزاری در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی؛

- ۱-۱۲. بازنگری مستمر مقررات آموزشی؛
- ۱-۱۳. تداوم رصد وضعیت آموزش‌های الکترونیکی در دیگر کشورها (ادامه فعالیت مؤثر کارگروه مطالعات آموزش عالی در دوران کرونا و پسا کرونا)؛
- ۱-۱۴. برنامه‌ریزی برای توسعه همکاری‌های بین‌المللی و پذیرش دانشجویان برون‌مرزی با تکیه بر محیط وب.

۲- حوزه پژوهش و فناوری

- ۲-۱. توجه جدی به پروژه‌ها و پژوهش‌های مرتبط با کووید-۱۹؛
- ۲-۲. راه‌اندازی آزمایشگاه‌های مرتبط با کووید-۱۹ و همچنین، تعریف برنامه‌ها و فعالیت‌های مشترک آموزشی و پژوهشی مرتبط با کرونا بین مؤسسات هر منطقه و مؤسسات وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛
- ۲-۳. پرهیز از ایجاد تراکم دانشجویان در آزمایشگاه‌ها یا مکان‌هایی که قرار است در آنها فعالیت‌های پژوهشی انجام گیرد؛
- ۲-۴. تعریف و حمایت مالی قابل‌ملاحظه از شرکت‌های نوپا در حوزه‌های گوناگون مبارزه با کرونا و ارائه تنفس کافی در بازپرداخت وام‌ها و تسهیلات اعطایی به شرکت‌های دانش‌بنیان مستقر در پارک‌های علم و فناوری و مراکز رشد دانشگاهی؛
- ۲-۵. اهتمام بر یافتن راه‌حل‌های میان‌رشته‌ای و چندرشته‌ای به منظور مقابله بهتر با ویروس کرونا. در این زمینه، فعالیت متخصصان علوم انسانی، علوم اجتماعی و هنر در مبارزه با تبعات پدیده کرونا باید مورد اهتمام و توجه بیشتری قرار گیرد؛
- ۲-۶. برگزاری و شرکت اعضای هیئت علمی در نشست‌ها، کنگره‌ها و گردهمایی‌های بین‌المللی به صورت الکترونیکی؛

۱۶ / سیاست‌ها و راهبردهای نظام آموزش عالی کشور در مقابله با ...

۷-۲. توسعه انتشارات علمی، پژوهشی، ترویج و ارسال گزارش‌های سیاستی از پژوهش‌های انجام‌شده به نهادهای مختلف، پیرامون آثار گوناگون مرتبط با موضوع کرونا در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و فناوری، جهت آگاهی از آثار فراگیری بیماری در حوزه‌های مختلف؛

۸-۲. حمایت و تقویت بیشتر نشر الکترونیکی آثار و منابع درسی دانشگاهی مورد نیاز دانشجویان با بهترین شیوه‌های ممکن؛

۹-۲. فراهم کردن دسترسی حداکثری دانشجویان و پژوهشگران به دستاوردهای پژوهشی مانند پایان‌نامه/ رساله به منظور کاهش نیاز پژوهشگران به حضور فیزیکی در مؤسسات؛

۱۰-۲. ارائه گزارش‌های تحلیلی مناسب به دانشجویان تحصیلات تکمیلی از روندهای پژوهشی صورت‌گرفته در کشور با هدف تسهیل و سرعت بخشی به فرایند پژوهش، و کمک به افزایش کارایی پژوهش‌های تحصیلات تکمیلی؛

۱۱-۲. برنامه‌ریزی برای ممانعت از اسراف و به هدر رفتن مواد شیمیایی گران‌قیمت تحقیقاتی. جلوگیری از خاموش شدن یخچال‌ها و فریزرهای حاوی این‌گونه مواد؛

۱۲-۲. استمرار فعالیت آزمایشگاه‌ها با برنامه‌ریزی ایمنی برای سلامتی کارکنان. نظارت جدی برای جلوگیری از آفت پژوهش‌های نظری که نیازی به حضور در محیط مؤسسات ندارند.

۳- حوزه دانشجویی

۱-۳. جلوگیری از تجمع دانشجویان در خوابگاه‌ها با برنامه‌ریزی از طریق حضور دانشجویان تحصیلات تکمیلی بر اساس اولویت نوع پژوهش و مدت ماندگاری سنوات تحصیلی و ...؛

۲-۳. ضدعفونی و گندزدایی منظم کلیه مراکز، به‌ویژه خوابگاه‌های دانشجویی، که دانشجویان تحصیلات تکمیلی در حال گذراندن مراحل آزمایشگاهی، پایان‌نامه و رساله خود در آنها به سر می‌برند؛

۳-۳. تعریف وام‌های ضروری دانشجویی با رویکرد تهیه نیازهای سخت‌افزاری و نرم‌افزاری دانشجویان و اطلاع‌رسانی‌های مکرر از نحوه دریافت وام، با توجه به نبود حضور فیزیکی دانشجویان در سطح دانشگاه؛

۴-۳. فعال بودن کمیته سلامت دانشگاه با مسئولیت معاونت دانشجویی و عضویت رئیس مراکز مشاوره و بهداشت دانشگاه به منظور رصد روزانه چگونگی رعایت پروتکل‌های بهداشتی و تذکر و رفع مشکلات مربوط؛

۵-۳. در معرض دید قرار دادن پروتکل‌های بهداشتی در تمامی نقاط پرتردد و ارسال آن به صورت مجازی برای همه دانشجویان؛

۶-۳. تهیه و در اختیار قرار دادن وسایل محافظت شخصی اعم از ماسک، دستکش، شیلد، و مواد ضدعفونی‌کننده؛

۷-۳. برگزاری پوشش‌های دانشجویی با رویکرد سلامت جسم و روان؛
۸-۳. برگزاری و معرفی برنامه‌هایی که موجب کاهش احساس درماندگی، سرخوردگی و ناامیدی، یأس و اضطراب، بی‌پناهی و بی‌اثری و انفعال می‌شوند؛

۹-۳. ارائه خدمات مشاوره‌ای به دانشجویان از طریق راه‌اندازی درگاه اینترنتی فعال و تاحدامکان تعاملی؛

۱۰-۳. حصول اطمینان از نبود تبعیض میان اقشار گوناگون دانشجویی و حرکت به سمت فراهم کردن فرصت‌های برابر با هدف کمک به تصمیم‌گیری‌های آنان.

۴- حوزه فرهنگی

- ۴-۱. برگزاری پویش‌های فرهنگی و اجتماعی به منظور تقویت مشارکت دانشجویان در فرایند خودمراقبتی، دیگرمراقبتی و انتقال دانش و اصول بهداشتی؛
- ۴-۲. انجام پیمایش‌های الکترونیک به منظور رصد موضوعات فرهنگی و اجتماعی جامعه دانشجویی؛
- ۴-۳. برگزاری آیین و مراسم نمادین آغاز سال تحصیلی با استفاده از امکانات و پلت‌فرم‌های فضای مجازی؛
- ۴-۴. بازآرایی برنامه‌ها و فعالیت‌های فرهنگی در فضای مجازی به منظور حفظ پیوندهای دانشجویان با دانشگاه و مراکز آموزشی و برگزاری به‌موقع مجموعه جشنواره‌های زیر در فضای مجازی:
  - جشنواره ملی رویش؛
  - جشنواره بین‌المللی حرکت؛
  - جشنواره سراسری فیلم کوتاه و عکس دانشجویی؛
  - جشنواره ملی قرآن و عترت دانشجویان در دانشگاه صنعتی اصفهان؛
  - جشنواره ملی پایان‌نامه‌های برتر قرآنی در دانشگاه قم؛
  - برگزاری مراسم ۱۶ آذر، روز دانشجو، در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور؛
  - برگزاری نشست مشترک میان وزارت علوم، تحقیقات و فناوری با حوزه علمیه در سالروز ۲۷ آذر، روز وحدت حوزه و دانشگاه؛
  - برگزاری سومین جشنواره زن و علم در دانشگاه شهید بهشتی؛
  - برگزاری سراسری اولین سالگرد شهادت سردار شهید سپهبد سلیمانی و روز شهدای دانشجو به میزبانی دانشگاه شهید باهنر کرمان؛
  - برگزاری سوگواره ملی-فرهنگی-هنری اباعبدالله الحسین به میزبانی دانشگاه شیراز؛

- ۴-۵. برگزاری شرکت‌های نوپا (استارت آپ) کارآفرینی اجتماعی دانشجویان با هدف پیشگیری، کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی؛
- ۴-۶. برگزاری بازارچه‌های تولیدات دانشجویی با هدف پیشگیری، کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی؛
- ۴-۷. برگزاری طرح کمند (کار، مهارت و نوآوری دانشجویان دختر)؛
- ۴-۸. فعال‌سازی هسته‌های فکری در قالب شبکه‌های جامعه و دانشگاه یا اتاق فکر جهت تحلیل پیامدهای اقتصادی و اجتماعی و راهکارهای کاهش هزینه‌های اقتصادی و اجتماعی مترتب بر مسئله کرونا.

۵- حوزه اداری و مالی

- ۵-۱. توجه به بخشنامه‌های صادره از سوی ستاد وزارت علوم، تحقیقات و فناوری؛ ستاد ملی مقابله با کرونا، و فرماندهی عملیاتی ستاد مقابله با کرونا؛
- ۵-۲. استفاده حداکثری از ظرفیت دورکاری کارکنان طبق قوانین و مقررات موجود یا پیشنهاد برای ایجاد ظرفیت‌های جدید متناسب با شرایط و فضای موجود در هر استان، با تشکیل کمیته‌ای متشکل از نماینده معاونت‌ها برای برنامه‌ریزی در این حوزه؛
- ۵-۳. استفاده از ظرفیت ارائه خدمات مجازی به صورت حداکثری با توجه به ایجاد انعطاف در بروکراسی‌های اداری و تغییر در برخی از روندهای موجود و قبلی، و تقویت و توسعه زیرساخت‌های دولت الکترونیکی و سامانه‌های وزارت عتف در حوزه‌های گوناگون سیاست‌گذاری و پشتیبانی پژوهش و آموزش مؤسسات آموزشی؛
- ۵-۴. رسیدگی به وضعیت اعضای هیئت علمی و کارکنان مبتلا و رفع نیازها به هر شکل ممکن؛.

۲۰ / سیاست‌ها و راهبردهای نظام آموزش عالی کشور در مقابله با ...

۵-۵. تأمین مالی نیازهای بهداشتی و پشتیبانی از عملیات مورد تصویب ستاد سلامت دانشگاه/مرکز پژوهشی/پارک علم و فناوری؛

۵-۶. ارائه گزارش‌های دوره‌ای از اقدام‌ها و دستاوردهای شورای سلامت مؤسسه تحت مدیریت؛

۵-۷. رصد منظم و جمع‌آوری اطلاعات از نظر تعداد مبتلایان، تعداد درمان‌شده‌ها، تعداد فوتی‌ها و استفاده از آن برای ارائه تحلیل‌های راهگشا؛
۵-۸. اجرای راهبردهای حمایتی از مخاطبان در سطح کارمندان (کارکنان و اعضای هیئت علمی) و دانشجویان؛

۵-۹. جلوگیری از فعالیت‌هایی که سبب بروز و ایجاد چرخه انتقال ویروس می‌شوند، مانند فعالیت باشگاه‌ها، مهد کودک‌ها، رستوران‌ها و ...؛

۵-۱۰. حذف تمامی ابزارهای انتقال ویروس؛

۵-۱۱. استفاده حداکثری از ظرفیت آیین‌نامه‌ها و بخشنامه‌های موجود، با پیشنهاد ظرفیت‌ها یا دستورالعمل‌های جدید متناسب با شرایط هر دانشگاه یا هر استان به منظور ارائه خدمات غیرحضورى مبتنی بر دورکاری؛

۵-۱۲. تحت پوشش قرارداد کلیه هزینه‌های ناشی از بیماری از طریق بیمه درمان تکمیلی و قرارداد سال جاری و آتی؛

۵-۱۳. صرفه‌جویی در مصرف انرژی (از روشن ماندن لامپ‌ها در راهروها و پلکان‌ها، دفاتر کاری، آزمایشگاه‌ها و کارگاه‌های خالی اجتناب شود). همچنین، از باز ماندن شופازها و سیستم‌های گرمایش و سرمایش دفاتر، کلاس‌ها، راهروها، پلکان‌ها، آزمایشگاه‌ها، آتلیه‌ها، سالن‌های مطالعه و انبارهای کتاب و مجلات، غذاخوری‌ها، بوفه‌ها، استخرها، سالن‌های ورزش، درمانگاه‌ها، خوابگاه‌ها و نظایر آنها در مواقع استفاده نکردن احتراز شود. کنترل و نظارت مستمر و منظم بر ساختمان‌ها و دیگر ابنیه، حفظ و نگهداری ایمن ساختمان‌ها، دفاتر، آزمایشگاه‌ها و کتابخانه‌های خالی برای

جلوگیری از هرگونه آسیب، آتش‌سوزی و آب‌گرفتگی و مانند آنها ضروری است؛

۱۴-۵. فراهم کردن امکانات و بستر لازم برای آموزش ضمن خدمت کارکنان در دوره‌های مختلف به صورت مجازی.

۶- حوزه بین‌الملل

۱-۶. طراحی و تدوین نظام انگیزشی مناسب برای تشویق اعضای هیئت علمی به انجام فعالیت‌های بین‌المللی از طریق فضای مجازی؛

۲-۶. بهره‌گیری از شرایط جدید برای حضور استادان خارجی جهت تدریس کوتاه‌مدت، راهنمایی مشترک پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دانشجویی، حضور در جلسات دفاع و امتحان پایانی دروس مشترک؛

۳-۶. حضور فعال دانشگاه‌ها و مراکز پژوهش و فناوری در نشست‌های سازمان‌های بین‌المللی علمی و فناوری و منطقه‌ای به منظور هنجارسازی و حمایت از منافع ملی؛

۴-۶. رصد فعالیت‌ها و دستاوردهای علمی-فناوری دیگر کشورها از سوی مراکز دانشگاهی مسئول همکاری (فوکال پوینت). برگزاری نشست‌های مشترک، جمع‌بندی گزارش‌ها و ارائه آن به مبادی ذی‌ربط؛

۵-۶. ارتقای همکاری‌های بین‌المللی در حوزه‌های علمی و پژوهشی مرتبط با بیماری کرونا با بهره‌گیری از گستره بستر مجازی در دوران فراگیری بیماری؛

۶-۶. سعی در جذب گرنت‌های بین‌المللی در حوزه پژوهش‌های مرتبط با کرونا؛

۷-۶. استفاده از ظرفیت‌های آموزش الکترونیکی برای ایجاد واحدهای مشترک دانشگاهی بین‌المللی.

بخش دوم؛

گزارش برخی از اقدام‌های انجام‌شده از سوی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در مقابله با ویروس کرونا

۱. فعالیت دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی و پارک‌های علم و فناوری در تولید وسایل اولیه بهداشتی از جمله ماسک، گان، ونتیلاتور، دوربین تب‌سنج، دستگاه‌های کمک‌تنفسی ارزان‌قیمت و پوشش‌های حفاظتی لازم برای کادر درمانی، مواد ضدعفونی‌کننده و تعمیق این اقدام تا حد تولید مواد اولیه همچون تولید الکل ۹۶ درصد، تأمین و تعمیر قطعات یدکی دستگاه‌های مورد استفاده در اتاق‌های مراقبت‌های ویژه؛

۲. مأموریت‌دهی به پژوهشگاه ملی مهندسی ژنتیک و زیست‌فناوری برای هماهنگ کردن کلیه پژوهش‌های مرتبط در حوزه علوم زیستی و زیست‌فناوری در دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی اعم از ساخت واکسن، کیت‌های تشخیصی و... به همراه هماهنگی انجام امور پژوهشی مرتبط با بیماری کرونا. به این منظور، تاکنون ۱۲۷ طرح پیشنهادی به این پژوهشگاه

۲۴ / سیاست‌ها و راهبردهای نظام آموزش عالی کشور در مقابله با ...

ارسال شده و بیش از ۵۰ طرح در حال اجراست. همچنین، مرکز تشخیص ویروس کرونا در این پژوهشگاه با ظرفیت تشخیص حدود ۶۰۰ نمونه در روز راه‌اندازی شده است؛

۳. تشکیل خوشه‌های فکری در دانشگاه‌ها در حوزه‌های سرمایه اجتماعی، اقتصادی، پولی و بانکی و ارتباطات و رسانه‌ها برای بررسی پیامدهای شیوع ویروس کرونا در جامعه ایران و ارائه راهکارهای مقابله با آن؛

۴. تشکیل شورای مشورتی مقابله با ویروس کرونا در کلیه دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی و حضور فعال در جلسات ستاد و مبارزه با کرونا در استان، شهر و شهرستان؛

۵. اطلاع‌رسانی در مورد کووید-۱۹ از طریق تدوین محتوا، ترجمه یافته‌های علمی در سطح جهان، چاپ الکترونیک پوسترها، اینفوگراف، موشن گراف، ویدئو و ارسال آنها برای اعضای هیئت علمی، کارکنان و دانشجویان و همچنین نشر آنها در رسانه‌های جمعی؛

۶. ایجاد سامانه نگارگر کووید-۱۹ به آدرس اینترنتی <http://maps.isc.gov.ir/covid19/#world> از سوی پایگاه استنادی علوم جهان اسلام واقع در شیراز، به منظور ارائه و تحلیل اطلاعات آماری از تعداد مبتلایان، بهبودیافتگان، جان‌باختگان و تعداد مقالات چاپ شده و پروتکل‌های منتشر شده از سوی سازمان جهانی بهداشت در حوزه پیشگیری و درمان برای استفاده محققان و دست‌اندرکاران اجرایی حوزه سلامت کشور. این سامانه در کشورهای اسلامی با استقبال بسیار خوبی مواجه شده است؛

۷. ارائه خدمات مشاوره علمی و روان‌درمانی جهت کاهش آسیب‌های ناشی از پاندمی به دانشجویان و مراجعان از طریق تلفن و کانال‌های مجازی؛

بخش دوم؛ گزارش برخی از اقدام‌های انجام شده از سوی ... / ۲۵

۸. ساخت ده‌ها نوع اپلیکیشن برای رفع نیازهای وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی (پرداخت الکترونیک، ارائه جواب بیمار به صورت الکترونیک، پذیرش از دور...) به‌ویژه اپلیکیشن ماسک که به وزارت بهداشت در کنترل و ردیابی مبتلایان به کرونا بسیار کمک کرده است؛

۹. انجام ده‌ها مورد مصاحبه‌های رادیویی و تلویزیونی در شبکه‌های ملی و استانی و تشریح دستاوردهای علمی-پژوهشی و پشتیبانی دانشگاه‌ها به منظور تزریق روح امید به مخاطبان، انتقال مفاهیم مهم و استفاده از آن در مبارزه با ویروس کرونا، آموزش اصول زندگی در قرنطینه (ورزش، بازی، سرگرمی)؛

۱۰. شکل‌دهی پویا دانشگاهیان با استفاده از ظرفیت‌های فضای مجازی برای اطلاع‌رسانی صحیح و رعایت مراقبت‌های بهداشتی همه شهروندان از خود و دیگران در برابر آسیب‌های ناشی از کوید-۱۹.

بخش سوم؛

**مواردی از فرصت‌های به‌وجودآمدهٔ حاکی از روند مدیریت
بیماری کووید-۱۹ در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش
عالی و پژوهشی و فناوری وابسته به این وزارت**

الف) اهتمام بیش‌ازپیش در گسترش روزمرهٔ سیستم اتوماسیون اداری به ترتیبی که ارائهٔ خدمات جدید به مجموعه خدمات غیرحضوری در حال افزایش است و به طبع این دستاوردها، بخش مهمی از تحقق دولت الکترونیک محقق خواهد شد؛

ب) ارائهٔ آموزش الکترونیکی، حذف نکردن نیمسال‌های تحصیلی، تبدیل تهدید ویروس کرونا و ابتلا به بیماری کووید-۱۹ به فرصت ایجاد تحول در استقرار آموزش الکترونیک، به ترتیبی که کلیهٔ کلاس‌های تئوری در وهلهٔ اول هم به صورت برخط ارائه می‌شوند و هم به صورت ضبط‌شده در سرورهای دانشگاه برای استفادهٔ مجدد قرار می‌گیرند. همچنین، تلاش بر این است تا برگزاری کلاس‌ها و امتحانات پایان ترم به صورت مجازی

انجام گیرد. بدیهی است که با گذشت زمان و کسب تجربه و تقویت زیرساخت و سخت‌افزار در اختیار، این اقدام کامل‌تر و دقیق‌تر می‌شود. بر اساس گزارش‌های واصله از دانشگاه‌های کشور، بیش از ۹۰ درصد از کلاس‌ها به صورت الکترونیکی تشکیل و دروس به صورت مجازی ارائه شده‌اند و بیش از ۶۰ درصد از استادان از این روش برای ارائه دروس خود استفاده کرده‌اند و با گذشت زمان این درصد نیز به سرعت در حال افزایش است. بسیاری از دانشگاه‌ها به‌ویژه دانشگاه‌های معین استان‌ها با افزایش چندبرابری سرورها و امکان مدیریت حجم گسترده داده‌ها و افزایش ترافیک و پهنای باند به ارائه خدمت به دیگر مراکز آموزشی همچون آموزش و پرورش استان‌ها نیز می‌پردازند؛

ج) برگزاری کلیه جلسات در سطوح رؤسای دانشگاه‌ها، معاونان وزارت، هیئت‌های امنای و صرفه‌جویی مبلغ خوبی از این رهگذر در طول سال ۹۹. صدها نشست مسئولان آموزش عالی در کلیه سطوح مدیریتی، از جلسات گروه‌های آموزشی تا عالی‌ترین سطوح مدیریتی به صورت مجازی برگزار شده و این روند در حال گسترش است؛

د) اهتمام بیش‌ازپیش دانشگاه پیام نور در مجازی کردن کلیه فعالیت‌های آموزشی همان‌گونه که در اساسنامه این دانشگاه ذکر شده است. دانشگاه پیام نور با ۴۳۰ هزار دانشجوی پیش از همه‌گیری کرونا فقط ۱۰ درصد از دروس را برای ۵۰ هزار نفر از دانشجویان به صورت برخط و الکترونیکی ارائه می‌کرد که با شروع اقدام‌ها از اسفند ۹۸ هم‌اکنون ۱۰۰ درصد دروس به صورت برخط ارائه می‌شوند؛

ه) انجام پژوهش‌های مرتبط با بیماری کووید-۱۹ در سطح دانشگاه‌ها، مؤسسات پژوهشی و پارک‌های علم و فناوری و تولید محصولات مرتبط مانند وسایل حفاظت شخصی و دستگاه‌های مورد استفاده بیماران مبتلا به

ویروس کرونا و ساخت دستگاه‌های مورد استفاده در تشخیص و کمک به درمان کرونا مانند دستگاه سی‌تی اسکن، دستگاه ونتیلاتور، تونل‌های ضد عفونی‌کننده، و ... ؛

و) مدیریت دورکاری کارکنان حائز تجاربی بوده است که در شرایط مشابه و حتی در شرایط پسا کرونا می‌توان از آنها بهره‌برداری کرد؛
ز) تأکید بر فعالیت دانشجویان دوره دکتری که برای تکمیل رساله خود نیاز به فعالیت‌های آزمایشگاهی و کارگاهی دارند با رعایت پروتکل‌های بهداشتی و هدایت برخی از فعالیت‌های پژوهشی دانشجویان مقاطع تحصیلات تکمیلی به سوی حوزه مبارزه با بیماری کووید-۱۹، با توجه به مدنظر قرار دادن سلامت جامعه دانشگاهی به‌ویژه دانشجویان؛

ح) تجربه درک صحیح از نحوه کنترل بیماری‌های همه‌گیر و میکروارگانیسم‌های نوپدید، راه‌اندازی آزمایشگاه‌های تشخیصی که قابلیت تکثیر دارند و در شرایط مشابه می‌توان به تعداد مورد نیاز آنها را ایجاد کرد، و راه‌اندازی آزمایشگاه‌های پژوهشی سطح ۳ امنیت زیستی در برخی از دانشگاه‌ها که ظرفیت خوبی برای کنترل چنین شرایطی خواهد بود؛

و) پیگیری برگزاری جلسات در سطح گروه‌ها و مدیریت‌های دیگر دانشگاه‌ها به صورت الکترونیک و مجازی؛ به همین منظور، اولین نشست سال ۱۳۹۹ رؤسای دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی در تاریخ ۹۹/۱/۲۳ به صورت ویدیو-کنفرانس و مجازی برگزار شد. همچنین، اولین نشست مشترک وزیر و معاونان با رؤسای پارک‌های علم و فناوری سراسر کشور در تاریخ ۹۹/۱/۲۵ به منظور بررسی اقدام‌های به‌عمل‌آمده از سوی این مراکز و انتقال انتظارات وزارت علوم به مراکز مذکور به صورت الکترونیک برگزار و بر موارد زیر تأکید شد؛

ط) تعطیل نشدن دانشگاه‌ها/مراکز پژوهشی و پارک‌های علم و فناوری و فعال بودن در برخی حوزه‌ها، مانند تولید محصولات مورد نیاز (محلول‌های ضد عفونی‌کننده، البسه حفاظت‌کننده و...)، انجام پژوهش‌های مرتبط با کرونا در حوزه‌های تشخیص، واکسن، ساخت دستگاه‌های ونتیلاتور، مواد و دستگاه‌های ضد عفونی‌کننده و...؛

ی) توجه جدی به برقراری ارتباط منظم دانشجویان با استادان و متخصصان مشاوره به صورت مجازی با نگاه حمایتی در ابعاد گوناگون ارائه خدمات علمی و مشاوره‌ای به دانشجویان و سایر اعضای خانواده دانشگاهی؛

ل) تأکید بر پیگیری رفع نیاز دانشجویان نیازمند و تخصیص امکانات مالی جهت تهیه سخت‌افزار و بسته‌های اینترنت برای شرکت هرچه بیشتر در کلاس‌های مجازی، کارگاه‌های دانش‌افزایی و... از طریق وام‌های دانشجویی صندوق رفاه یا خرید متمرکز سخت‌افزار لازم، ترجیحاً از منابع داخلی و شرکت‌های دانش‌بنیان و همچنین، هماهنگی با وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات؛

م) تأکید بر رصد منظم شرایط منطقه از سوی دانشگاه‌های معین و ارسال گزارش‌های مرحله‌ای از اقدام‌های به‌عمل‌آمده برای ستاد وزارت عتف به منظور ارسال به مسئولان ذی‌ربط در سطح ملی پس از جمع‌بندی.

با توجه به موارد مذکور تقاضای مساعدت در موارد زیر نیز مورد تأکید است:

۱. حمایت بیش از پیش وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات با تخصیص پهنای باند و کاهش هزینه‌های بسته‌های اینترنتی برای دانشجویان و استادان که در امر ارائه آموزش‌های الکترونیکی فعالیت دارند؛

بخش سوم؛ مواردی از فرصت‌های به‌وجودآمده ... / ۳۱

۲. تخصیص بودجه لازم برای پیگیری فعالیت‌های مربوط به پژوهش‌های در دست انجام مربوط به کرونا در دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی و پژوهش و فناوری برای تولید محصولاتی همچون کیت‌های تشخیصی، واکسن و داروهای مؤثر در مقابله با ویروس و...؛

۳. حمایت از مؤسسات آموزش عالی غیردولتی غیرانتفاعی کشور در شرایط فعلی از طریق منابع مالی و تسهیلات اختصاص‌یافته برای حمایت از کسب‌وکارها، با توجه به اشتغال تعداد قابل‌توجهی از اعضای هیئت علمی و غیرهیئت علمی در این مؤسسات.